

ГТАХР 18.07.23

ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТІНДЕГІ АСАНӘЛІ ӘШІМОВТІҢ ФЕНОМЕНІ

Е.С. Төлепберген

Т.Қ. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер Академиясының 2-курс магистранты,
Алматы қ, Қазақстан, e-mail: erboltolpbergen@mail.ru

Бұл мақалада автордың айтуынша қазіргі таңдағы театрды дамыту барысында Асанәлі Әшімовтің қосқан үлестерін көрсету және оның түпкі нұсқасын ашу. А.Әшімовті қазақ театры мен кино өнерінде феномен ретінде көрсету. Өткелі шақтағы актерларды тұлға ретінде болашақ актерларға ашу, әлемдік терпілістер мен өзгерістерге тайталас беруді білдіру. Асанәлі Әшімовтың шығармашылығының өзектілігі мен қалыптасу кезеңі, оның актерлық тарихи және заманауи театрда немесе кинодағы сомдаған рөлдерінің ерекшелігін саралау. Актер шеберлігінің педагогы ретінде шәкірт тәрбиелеудегі ізденістері мен ұстанымдарын көрсету.

Түйін сөздер: Асанәлі Әшімов, феномен, театр, мәдениет, актер шеберлігі, кино, өнер, педагогика

Еліміз Тәуелсіздігін алғаннан бері мәдениетіміз ілгерілеп қарқынды дамуда. Қазіргі қазақ театрының мәдениеті ең алдымен әлемдегі елдердің ұлттық идеологиялары мен ұстанымдарын қалыптастырудың мықты құралы екені анық. Ендеше, перспективалық даму платформаларының барлығы да ең алдымен ғылыми тұрғыда сараланып, кейін практика және теория жүзінде іске асырылады. Театр кеңістігінде Қазақ елі ХХ ғасырдан бастау алған театр өнерінде көптеген өзгерістер мен әлеуметтік терпілістерге жетерлік. Қазақ театр қалыптасқаннан бері бүгінгі күндегі жаһандық заманауи таласқа сай қабілетті бәсекелесті театр екендігін біліп отырмыз. Яғни Қазақстан театр мәдениеті әлемдік нарықта бәсекелестік тайталасқа шыға алады. Күллі әлемге аты шығып қазақ артистерінің деңгейі жоғары науқанда тұрғанын дәлелдеп, көрсетіп жүрген Асанәлі Әшімов екеніне көзіміз жетерлік.

Ғылыми тұрғыда сараптап алатын болсақ, философиялық жүйе мен келесі түрдегі біздің театр өнеріміз көптеген күрделі кезеңдерден өтті. Ауыз толтырып айтарлықтай аспекті тұрғы да жетерлік. Өмір мен өнер ұштасып жатқан бір ғанибет дүние болғандықтан, оны үстірт қарап өтуге болмас. Жалпы өнер мен өмір әр адамның тұлға немесе жеке дара ретінде болмаса, философиялық және феномен ретінде қарастыру тарихи тұлғалық құндылық болып табылады.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 21 қарашадағы «AIQYN» республикалық қоғамдық – саяси газетінде «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласы - рухани жаңғыруымызды жалғастыратын, тарихи құндылықтарымызды сақтап, оны өскелең ұрпаққа дәріптейтін өте құнды мақала. Бұл мақалада ұлы даламыздың жеті қыры айғақты дәлелдермен көрсетілген. Халқымыздың мәдениеті мен тарихы - мақтан етуге тұрарлық үлкен байлық. Мұндай баға жетпес тарихы бар мемлекетімізді әрбір Қазақстан азаматы мақтан тұтуы тиіс. Біз ұлттық кодымызды ұмытпай, әлемге өзімізді танытуымыз керек. Елбасымыз «Өткенін мақтан тұтып, бүгінін нақты бағалай білу және болашаққа оң көзқарас таныту – еліміздің табысты болуының кепілі» [1] – деп атап өткендей, қазақ өнерінің одан әрі дамып, өркендеуі мен рухани жаңғыруы үшін ұлы тұлғалардың еңбегін екшеп жас ұрпаққа қайта табыс етуіміз керек.

Бүгінгі таңда әлем бойынша барлық тәуелсіз мемлекеттерде өнер мәдениетінің ішінде кино және театр өнерлері алдыңғы орынға қойылған. Әр өркениетті мемлекеттердің мақтан тұтар дарын иелері, өнер саңлақтары, халық сүйегін жұлдыздары бар. Біздің елде бірегей дарын иесі - Асанәлі Әшімов.

Асанәлі Әшімовтің актерлік жолын айқындайтын басты негіздердің бірі - қоршаған ортасын ой түйсігімен сезіне білген тұлғалығы. Ауыл өмірі мен қала тіршілігімен жақсы таныс болғанымен қатар тілінің тазалығы актерлік өнерде негізгі басты керек қасиеттердің бірі. Сондықтан да кейіпкер сөзін нақты жеткізе алады. Аға буын актерлар Қ.Жандарбеков, Ш.Айманов, С.Қожамқұлов, Қ.Байсейітов, Қ.Бадыров т.б театр дінгектерінен тәлім көріп үйренді. Өнерге өріс керек болса оны өсіретін өнерпаздың өзіндік іздемпаздық көк жиегі болатыны заңды құбылыстардың бірі. Асанәлі Әшімовтің тұлғалы образды рөлдерінің бірі – Шыңғыс Айтматов пен Қалтай Мұхамеджановтың «Көктөбедегі кездесу» деп аталатын қойылымындағы профессордың рөлі. Бұл спектаклді зерттеу зерделеу зейін қою барысында Асанәлі Әшімов өзіндік кілтін ар алдындағы арылу немесе ар адалдығы үшін шайқас деп таба білді. Спектаклдің негізгі сюжеті

бүгінгі замандастардың күнделікті қоян-қолтық жүрген бір топ интеллигенция өкілдерінің азаматтық ар-ұят, адамгершілік, шындық атты құбылыспен бетпе-бет келген сәттегі профессордың болмыс-бітімі адами құндылығы осы сәтте ашылады. Асанәлі Әшімов өзіне берілген рөлді шынайлық пен биік парасаттың негізінде орындап шықты. Әзірбайжан Мәмбетов: «Режиссер ретінде алдымен айтарым – Асанәлі ізденімпаз, зерделі актер. Осыған орай ол сахнада болсын, экранда болсын, замандастарымыздың бейнесін жасауда өзіндік үлесін қосып келе жатқан өнерпаз актер. Ол сомдаған кейіпкерлерде темперамент басым» [2].

Макс Фриштің комедиясындағы Дон Жуаның бейнесі Асанәлі күш қуаты бойына сыймаған албырт еркек қана емес, бал деп ұртағанының бәрі у болып шыққан, уыз сезімін былғап алған соң алдамшы дүниеге қарсы алдамшылық жолмен күреске шыққан ызалы жаның күрделі күйзелісінен көрініс береді. Оң бойында актерлік шеберліктің темпераменті жарқырап жайнап салған тарлан суреткерлігіменде көптің назарында қалды.

Асанәлі Әшімов қазақ өнерінің контекстіне қосқан ілімі мен білімі бар жеткілікті екенін анық. Оған мына өнер сыншылары, ұлы тұлғалар айтқан сөздігінен білуге болады:

«Асанәлімен иықтасып кино алаңына шыққанда, оның өңменіңнен өтіп кететін жанары алғашқыда абдыратып-ақ тастайды. Бірақ мұндай жанардың тұзағына бір іліксең болды, өзіңнің ойнап жүрген рөліңді тереңірек сезінесің» [3; 4] - деді Олег Табаков.

«Асанәлінің экрандық, сахналық кейіпкерлерінде бірін-бірі қайталамайтын, бірақ қаншама адамгершілік қасиетке мол, жарық дүниенің парқын таныр көкірек көзі ояу адамдарға кезігіп отырсыз. Бұл азамат актердің қоғам қажетін тек көрермен алдына шыққанда ғана түсінгендігі емес, керісінше, суреткерлік жауапкершілігін айқын сезінуінен барып туған принцип. Осы міндеттерді жете түсінгендігі болар, Асанәлінің қай ойынында да шынайлық басым. Оның көрермен алдындағы отты да ойлылығы, өзін-өзі ұстауы, жалындай жанып, өршелене өнер көрсетуі, сол баяғы өзіміз айта беретін шынайылыққа барып үйлесім тауып жатады» - деді Әшірбек Сығай [4; 8].

Халықтың асыл туындысын бүгінгі заманның маңызды да әсерлі өнері – кино тіліне аударып жандандыру қазақтардың ертедегі ұлттық бейнесін бүкіл әлемге танытатындай экраннан көрсету игі іс. Тендесіз фильм жасау оның табиғи мазмұндылығы мен көркемділік қасиеттерін халық әдебиетінің кино өнеріне бұрмалаусыз жеткізудегі ұтымды кинематографиясында мифтік кино үлгісін жасап, күні бүгінге дейін жоғары бағаланатын «Қыз Жібек» фильмі болып саналады. «Қыз Жібек» фильмінің режиссері Сұлтан Қожықов V Бүкіл одақтық кинофестивалінде үздік әсем безендірілген фильм ретінде марапатталған болатын. Қазақ кино өнерінің биік шыңына шыға білген «Қыз Жібектей» фильмнің негізгі бел омыртқасы бола білген Бекежан бейнесі Асанәлінің образында зұлым, даңқой емес керісінше Жібекке деген махаббаты шексіз батырдың тұлғасы көріне алды. Асанәлі аға өз рөлінің сыртқы тағдыры мен қоса ішкі күйзелісінде өзекті өкіндірердей өрбіте білді. Фильмнің негізгі лейтмотиві болған: «Сыя алмай жүрсек екен-ау, сыйыспай жүрміз ғой!» - дегеннен ақ Асанәлінің асқақ бейнесі көз алдымызға келетіні анық.

«Атаманның ақыры», «Транссібір экспресі», «Маньчжур нұсқасы», «Сіз кімсіз, Ка мырза ?» фильм тетралогиясындағы Асанәлі Әшімовтің актерлік диапазонының сан қырлы, жүз түрлі екендігі мемлекет қауіпсіздік органының қызметкері Шадяров бейнесінде көрсетіледі.

Бұл рөл – А.Әшімовтің үлкен табысы. Ол өзіне тапсырылған рөлді ойнап жүрген жок, сол қаһарманның өмірін бастан кешіп жүр. Актердің ойыны психологиялық дәлдікке және табиғилыққа толы, кейіпкердің жүріс-тұрысы, сөйлеу мәнері, көзқарасы актердің өз мамандығын толық меңгеріп, алдына қойған мақсатты бар ынта-жігерімен орындап шыққанын көреміз. Асанәлі Әшімов авторлардың осы рольдің қам-қаракеті арқылы айтайын деген ойларын шеберлікпен жүзеге асырып қоймай, рөл трактовкасына өз жанынан, өз ойынан көптеген жаңалық енгізген. Қасымхан Шадяров рөлі – Асанәлі Әшімовтің кинодағы алғашқы рөлі емес. Олардың ішінде, Жанай «Асау Ертіс жағасында», Байтасов «Бір ауданда», Мұрат «Тұлпардың ізі», Қаймен «Ән қанаты», Шерин «Қилы кезең» рольдерін ерекше атап өту керек. Оның соңғы кездегі бір үлкен табысы – «Қыз Жібектегі» Бекежан рөлі бар болатын. «Бір сөзбен айтқанда, «Атаманның ақыры» – қаһарлы күндер бейнесін экранда бар нақышымен көрсете алған, қазақ киносының тарихында белгілі бір белес болып қалатын сәтті туынды».

«Асанәлі Әшімовтің сахна төрі мен кино өнерінде ойнаған әртүрлі мінез-құлықты рөлдері тұлға ретінде қалыптасуының жарқын бастамасы. Актердің кино мен театрдағы рөлдерінің арақашықтығы алшақ. Мысалға, театр сахнасында ойнаған Қодары мен кинодағы Бекежаны екі

әлемнің адамдары. Оның кейіпкерлері көздеген мақсатына жету жолындағы бір беткейлігімен, ішкі жан дүниесіндегі тартымдылығымен қызықтырады.

Шынайы өнердегі шығармашылық өре-биігі, өзіне ғана тән феномендік қыр-сыры сан тарау сахналық қойылымдармен, қадау-қадау қайталанбас бейнелермен ерекшелінеді»- деп Есмұхан Обаев баға берді [5; 5].

Асанәлі Әшімовты феномендық тұрғыда көрсете білу әлемдік театр мәдениетін жоғары деңгейге көтеру бүгінгі күнде қарқынды дамып келеді. Жаһандық замануи контексттегі театр мәдениеті және оның дамуына қосылып жатқан үлестер көп. Актерды қай қырынан алып қарасаң, өзіндік стилі мен абстракті айтар ойы мен театр мәдениетіне деген қосар ойлары жетерлік. Жалпы театр – ол труппалық жұмыс. Бүгінгі және кешегі күндердерді салыстыруға келмейді. Себебі адамзат қарқынды субъективті жолда болашаққа нық қадам басып, жылжуда. Осыған біздің еліміз тәуелсіздік алғаннан дәлел ретінде қарастыруға болады.

Театр өнерінде басты рөлдерді ойнаған көрнекті сахнагер Асанәлі Әшімов М.Әуезовтің «Абайында» Айдарды, «Еңлік-Кебегінде» Кебекті, «Қара қыпшақ Қобыландысында» Шуақты, «Таңғы жаңғырығында» Жарас байды, Ғ.Мүсіреповтің «Қозы Көрпеш-Баян сұлуында» Қодарды, Қ.Мұхамеджанов, Ш.Айтматовтың «Көктөбедегі кездесуінде» Иосиф Татаевичті, Шекспирдің «Юлий Цезарінде» Юлий Цезарьді, М.Фриштің «Дон Жуанның думанында» Дон Жуанды, Ә.Нұрпейісовтің «Қан мен терінде» Еламанды, И.Вовнянконың «Апатында» Асанды және Г.Гауптманның «Ымырттағы махаббат» драмасындағы доктор Клаузеннің бейнесі бір тума актердің күрделі әрі соңғы жұмыстарының бірі болып табылады. Өз ісінің хас шебері Асанәлі ағаның әр рөлі әрдайым аншлаппен өтетін. Ал кино саласында: «Асау Ертіс жағасында» Жанай, «Бір ауданда» Байтасов, «Тұлпардың ізі» Мұрат, «Ән қанаты» Қаймен, «Қилы кезең» Шеринді, «Қыз Жібек» Бекежанды, «Атаманның ақыры» Шадияровты, «Транссібір экспресі» Қасымхановты, «Жаушы» Қаражалды, «Нан дәмі» Кемелді, «Сіз кімсіз, Ка мырза?» Ка чен Ву рольдері нағыз актерлік шеберліктің үлгісі іспетті.

Асанәлі Әшімов театр және кино режиссері ретінде қара шаңырақ театр сахнасында Ғ.Мүсірепов «Амангелді», И.Оразбаев «Мен ішпеген у бар ма?», Ж.Аймауытов «Ақбілек», Н.Гоголь «Ревизор», Н.Хикмет «Фархад-Шырын», И.Вовнянко «Қаза мен жаза» спектакльдерін; кинода «Аждаһа жылы» (1981), «Шоқан Уәлиханов» (1985), «Жусан» (1986), «Қозы Көрпеш-Баян сұлу» (1992) және «Тұзды көл жағасындағы үй» туындыларын кино әлеміне паш етті. Көпшіліктің ықыласына бөленген, дүниеден ерте озған ұлы Сағи Әшімов ойнаған «Шоқан Уәлиханов» фильмі ерекше орнымен актер жүрегінде мәңгілік болып қалды.

Асанәлі Әшімовтың талантының тағы қырларының бірі – оның жазушылығы болып келеді. Оның қалың оқырманың жақсы көретін туындыларына айналған «Майраның әні», «Жан бөлек», «Алаштың Асанәлісі», «Менің жанрым – күнделік», «Ғұмыр-дария» деп аталатын бес томнан тұратын көп томдық шығармалары мен қоса жеті томдық жинақтың авторы болып келеді..

Қазақ театрының өзіндік бір құрылымы мен мазмұны бойынша еуропалық яғни айтқанда эпикалық, дәстүрлі, грек театры секілді. Осыған байланысты қазақ театрларындағы шығармашылық үдерістерінің талдауы еуропалық театрларының формасы секілді болу керек. Егерде объективті көзқараспен қарасақ, қазіргі таңда қазақ театрлары бұрынғы дәстүрлі қойылымдарымен келеді. Жаңа театрлық нысандарды аз қолданады. Қазіргі таңда театр замануи өнер болып табылады. Қазақ театрында ерлік көтеріңкі стиль әлі де басым болған классикалық құрылымдарын көреміз. Қазақ театрының көрермендері өзінің бұрынғы қойылымдарын көргісі келеді. Қазіргі заманғы театрдағы үрдістер жеке меншік театрларында көрсетіліп келеді. Кез келген театрдың дамуы үшін басқа мемлекеттердің тәжірибесімен бөлісу және өздерінен тыс жатқан нәрсені анықтау маңызды. Сондықтан қазақ театрының әдет-ғұрыптарын орта буын өкілдері мемлекеттің қолдайтын дұрыс мәдени саясатының бөлігі болып табылатын халықаралық театр фестивалін ұйымдастыруды мақсат етіп қойды. Осыған орай Кеңес Одағының Халық әртісі, театр мен кино өнерінің жұлдызы Асанәлі Әшімовтің 80 жылдығына арналған «Астана» Бірінші Дүниежүзілік театр фестивалі Қазақстан театрлар қауымдастығы мен ҚР мәдениет және спорт министрлігінің қолдауымен өткізілді. Фестиваль аясында Асанәлі Әшімовтің өмірі мен шығармашылығы туралы бірнеше деректі фильмдер көрсетілді. Сонымен қатар Астана тұрғындары Астана пирамидасы деп аталатын Бейбітшілік және Келісім сарайында үйдің мұражайында өткізілген суретшіге арналған көрме ұйымдастырылды. Көрмеде тек актердің жеке заттарын, көркем нысандарды, фильмдер мен спектакльдердің костюмдерін, сондай-ақ плакаттар, портреттер, кітаптар мен фотоматериалдар көрсетілді. Бірінші Дүниежүзілік театр фестиваліне Еуропа мен Азияның атақты тоғыз театрлары қатысты. Соның ішінде көптеген шет елден келген

театр сыншылары, суретшілер, режиссерлар және актерлер келді. Солардың ішінде қазіргі грузин театрының зерттеу орталығының директоры, Грузия театр және кино университетінің профессоры Лара Чхартишвили өзінің блогында Асанәлі Әшімов туралы мынадай блог жазды:

«Асанәлі Әшімов - қазақстандық орындаушылық өнердің өзіндік бренді. Кеңес Одағының халық әртісі, танымал театр және кино режиссері, қоғам қайраткері және кеңестік шығармашылық авангардтың тамаша өкілдерінің бірі. Бүгінгі таңда ол Қазақ ұлттық театрын басқарып, педагогикалық қызметке жетекшілік етеді. Асанәлі Әшімов мәдени мұра, елдің қазынасы мен еліміздің рухани безендіруі ретінде, Қазақстан үкіметі тарапынан лайықты және қамқорлыққа ие» [6].

Ұстанымы мықтының, ұстазы мықты деп Асанәлі Әшімов туралы айтсақ болады. Себебі актер шеберлігі сабағының мастері ретінде біріншіден ол өзінің шәкірттеріне оқулықтың оқу мәдениетін ерекше құштарлықпен үйретеді. Актер тек қимылы мен сөзіне, жан дүниесі, пластикасы, даусынан бөлек ақыл-ой өрісі болу керек. Интеллектуалды дамуының ең маңызды құралдарының бірі - кітап, ол болмаса артист деген атақтыға айналуы екіталай. Асанәлі Әшімов осы қағиданы шәкірт тәрбиелеуінде нық ұстанады. Әшімов шәкірттеріне сабақ барысында әрдайым мынадай нақыл сөздерін айтып отырады: «Барлықтарың әртіс болмасаңдар да, адам қылып шығарамын», «өмірлеріңді шындыққа арнаңдар».

Шәкірт тәрбиелеудің өзіндік дара жол екендігі анық. Қазақ театр сахнасында көптеген ұлы тұлғаларымыз, ұлы режиссерлар, актерлеріміз театр мәдениетіне үлкен бір тербеліс әкелді. Асанәлі Әшімов - сол генетиканың бүгінгі қара көзі. Асанәлі Әшімовтың тек қана шәкірт тәрбиелеумен актерлік қыры мен қоса режиссерлік қабілетін айта кетсек болады. Кешегі ұлғатты ұстаздардан тәлім алған, аңыз тұлғалардың көзін көрген, жеке дараланған феномендермен әріптес болған Асанәлі Әшімовтың қазіргі таңда актер шеберлігінің дәріптелуіне айтар ойымен, кешегі мектептен үйренген шеберлігін осы күндегі шәкірттеріне жеткізіп отыр.

Өткелі мен бүгінгі заманның ұлағатты адамзатының өмірі мен өнерін тайталасқа салып келетіні анық. Қазақ театр мәдениеті тек қана қазақ елінде ғана емес, күллі әлем демесек те, көршілес елдер мен алыс жақын мемлекеттермен өзара театр фестивальдарымен, танымал актерлерімен, жас буын студенттермен тәлім тәрбие, біліммен, өнер және тәжірибемен алмасып отырғаны анық. Асанәлі Әшімовтың осыған орай театр өнерінде осы күнге дейін өз үлесін қосуда, атап айтсақ солардың бірі күні кеше ғана ашылған Асанәлі Әшімов театры болып отыр. Асанәлі Әшімов пен оның шәкірттері жаңа театр ашуға үлкен қадам жасады. Т.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының қабырғасындағы Асанәлі Әшімовтің шәкірттері қазіргі таңда сол театрда жұмыс істейді. 2018 жылдың тоғызыншы қазан күнінде М.Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театрының кіші залында Асанәлі Әшімовтің шәкірттері ұлы жазушы және драматург М.Әуезовтың “Қарагөз” трагедиясы, заманға сай “Арыстандар патшалығы” музыкалық драмасы және “Соңғы қоңырау” поэтикалық драмасын көрермендерге паш етті. Әрбір актер өзінің рөлін барынша шебер ойнап, өзінің профессионалды саласына үлкен қадам жасады. Жас актерлерге бұл үлкен қадам болды. Актер мамандығында ең бірінші еңбекқор болу міндетті. Таңның атысы мен батысы дайындықтан тұрады. Осы театрда үш спектакльді қою үшін көп уақытты қажет етті. Қазіргі таңда театрдың мақсаттарының бірі труппа шығару, ұжым құрып, заманға сай жаңа театр жүйелерімен жұмыс істеу. Қазақ өнерінің майталманына айналған Асанәлі Әшімов Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер академиясында әлі күнге дейін ұстаздық қызмет етеді. Тәлімді ұстаздан білім алған шәкірттері Асанәлінің туын тік ұстап, академиялық, облыстық театрларда аброймен қызмет етіп, халықтың қошеметіне бөленіп жүр.

Асанәлі Әшімов - сонау 2003 жылдан бастау алып келе жатқан халықаралық «Шәкен жұлдыздары» кинофестивалін ұйымдаструшылардың бірі, құрметті төрағасы. Қазіргі таңда М.Әуезов атындағы Қазақ Мемлекеттік академиялық театрының артисі және Қазақстан Театрлар ассоциациясының төрағасы ретінде ұлттық сахна өнерінің өркендеуіне мол тәжірибесі, аброй-беделімен елеулі үлес қосып отыр.

«Өнер менің жан рахатым, өмірім. Неге мен, ол, тағы басқалар зейнет жасына келді деп, әлде біреудің құқайымен жұмыс қабілетінен айырылуға тиіс. Мен актермін. Жастарға режиссерлік жұмысымда актерлік тәжірибемді қалдырғым келді. Актерлік режиссура деген болады, бұл әлемдік деңгейде дәлелденген шындық. Театрда талантты жастар бар, оларға жол ашу керек. Ал ерекше талантқа қамқорлы, ерекше көзқарас керек. Ол бәйге аты секілді ғой. Бәйге атын есті қазақ ылдига салмаса керек. Көрерменнің көңілі, көзқарасы сол таланттардың ойынына қарай түзеледі.

Біздің кезімізде театрға Қожамқұловты, Ноғайбаевты, Молдабековті, Жайсаңбаевты әр көрермен өз қалауына қарай іздеп келетін. Театрдың жүрегі, актерге деген көзқарас орнықты емес. Өркениетті елдерде әрбір актер әр үйдің қымбатты адамына айналған» [7; 130].

Асанәлі Әшімов деген кезде қазақ дәстүрінде қалыптасқан халық арасында белгілі болған батырлардың тұлғалары елестейді. Бүгінде елдің құрметті қонағы, төрге шығарар асылы болып отырғаны оның шығармашылық көркем еңбегінің биік дәрежеде болғандығымен байланысты. Көрнекті театр-кино актері, режиссер, қайраткер, ұлағатты ұстаз, Қазақстанның Еңбек ері, Қазақстан және Кеңес Одағының халық артисі, халықаралық кинофестивальдердің бірнеше мәрте жүлдегері, «Отан» орденінің иегері - Асанәлі Әшімов қазақ театры мен киносында эпикалық романтикадан бастап, қатаң реализм, драмалық-трагедия, әлеуметтік сарказмге дейінгі тұлғаланған кейіпкерлердің тұтас галереясын жасаған актер. Қазақ театр мәдениетінде осы күнге дейін қалыптасып келе жатқан әртүрлі ілімдер мен қағидалар көптеп кездесіп отырады. Әр саңлақтың өз дара жолы бар. Асанәлі Әшімовтің дара жолы сонау саңлақтардың көзін көріп, осы күнге дейін өзінің қол таңбасын қалдырып келе жатыр. Бүгінгі жас буынға Әшімовті тек қана актерлік қырынан ғана емес кино саласындағы еңбектері режиссерлік жұмыстарын қарастырып шәкірт тәрбиелеудегі ерекшелігімен заман талабының актерлық қабілеті қандай болуы қажет екенін көрсету, Асанәлі Әшімовтің бұрынғы театрда немесе кинода ойнаған кейіпкерлерінің образдары - бүгінгі күнде тарих. Асанәлі Әшімов тек қана кино, театр немесе шәкірт тәрбиелеудегі және актерлік жолында Қазақстан театр мәдениет саласындағы осы күндегі озаттардың бірі десек қателеспеспіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

- 1 Н.Назарбаев. “Ұлы даланың жеті қыры”. 21 қараша 2018 жыл. <https://aikyn.kz/2018/11/21/73794.html>
- 2 Қадыров А.Н. Жан азабы // Қазақ әдебиеті, 1.12.2000.
- 3 Әшімұлы А. Көптомдық шығармалар жинағы. 4-том «Алаштың Асанәлісі». Алматы. «ARNA-B». 2007.-240 б.
- 4 Әшімұлы А. Көптомдық шығармалар жинағы. 3-том «Алаштың Асанәлісі». Алматы. Қазығұрт. 2007.-б.
- 5 Әшімұлы А. Көптомдық шығармалар жинағы. 6-том. «Асанәлі Әшімұлы және қазақ өнері». Алматы. «ARNA-B». 2014. 240 б.
- 6 Лаша Чхартишвили блогынан «Еуропадан Азияға дейін, немесе Астанадағы Бірінші Дүниежүзілік театр фестивалі». 30 маусым 2017 жыл. http://lashachkhartishvili.blogspot.com/2017/06/blog-post_29.html
- 7 Әшімұлы А. 7-томдық шығармалары. 2... Жан бөлек – Алматы: «ARNA-B». 2014-254 б.

ФЕНОМЕН АСАНАЛИ АШИМОВА В КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУРЕ

Е.С. Төлепберген

магистрант 2 курса

Казахская национальная академия искусств им. Т.К.Жургенова, Алматы, Казахстан

email: erboltolepbergen@mail.ru

В статье рассматривается вклад Асанали Ашимова в развитие культуры Казахстана. Описание феномена А.Ашимова в казахском театре и киноискусстве дается через анализ его актерских работ в кино и театре. Приводятся отзывы знаменитых деятелей искусства о творчестве А.Ашимова. Рассказывается о других формах творчества А.Ашимова в искусстве. Дается анализ работе А.Ашимова в качестве преподавателя актерского мастерства.

Ключевые слова: Асанали Ашимов, феномен, театр, культура, актерское мастерство, кино, искусство, педагогика

THE PHENOMENON OF ASANALI ASHIMOV IN THE KAZAKH CULTURE

E.S. Tolepbergen

2nd course Master student,

Kazakh National Academy of Arts named after T.K. Zhurgenov, Almaty, Kazakhstan

email: erboltolepbergen@mail.ru

The article discusses the contribution of Asanali Ashimov to the development of the culture of Kazakhstan. Description of A.Ashimov's phenomenon in the Kazakh theater and cinema is given through the analysis of his acting work in cinema and theater. The author provides reviews of famous artists of A.Ashimov's work. Describes other forms of creativity of A.Ashimov in art. The analysis of A.Ashimov as acting master teacher is given as well.

Key words: *Asanali Ashimov, phenomenon, theater, culture, acting, cinema, art, pedagogy*

Редакцияға 17.01.2019 қабылданды.